

Міхал Собкув

Коропець над Дністром

Серія «Цікава історія»
№4

Дискурс
Брустурів – 2021

УДК 821.162.1

С 54

З польської переклала Роксолана Задорожна (Петрів)

Упорядник видання: Петро Гаврилишин

*На обкладинці фото Андрія Бондаренка,
www.andy-travel.com.ua*

Собкув М. Коропець над Дністром. – Брустурів: Дискурсус, 2020. – 224 с.

ISBN 978-617-7411-64-1

Пропонована книга «Коропець, що над Дністром» – переклад на українську мову спогадів Михайла Собківа, який народився у 1927 р. в с. Коропець Бучацького повіту у сім'ї поляка та українки. Виїхав до Польщі у 1945 р., де здобув фах лікаря. Мемуари містять цінний інформаційний матеріал з повсякдення, етнографії, міжнаціональних відносин, культурного економічного та політичного життя Коропця з 1930-х рр. до 1945 р. Книга показує вплив подій світової історії на локальне життя західного Поділля та є цінним історичним джерелом.

© Michał Sobków, Koropiec nad Dniestrem, Poznań 1999

© Роксолана Петрів, переклад 2021

© Дискурсус, видання, 2021

**Видання підготовлене
до 600-річчя від першої згадки
Коропця в історичних джерелах**

***Видання здійснено за сприяння
зацікавлених людей, пов'язаних з Коропцем:
Володимира Бандяка,
Ярослава Харія,
Патриції Шморгун-Гаврилишин,
Роксолани Задорожної (Петрів),
Володимира Гринчишина
та ще однієї особи,
що не побажала розголошувати своє ім'я***

Передмова

Книга Міхала Собкува (Михайла Собківа) — яскравий приклад так званої «кресової літератури»: спогадів, статей, нарисів, а також художніх творів, що стосуються кресів — колишніх східних частин довоєнної Польщі (пол. Kresy Wschodnie, від польського слова «крес» — границя, кінець, край; теперішні західні регіони України, Білорусі та частина Литви). Автор з теплою описує світ, якого вже нема, але спогади про нього ще живуть у серцях «кресов'яків» — людей, народжених на Кресах, які в силу історичних обставин змушені були покинути рідні міста і села невдовзі після II Світової війни і виїхати переважно на західні терени уже нової, соціалістичної Польщі.

Кругла дата — 600-річчя від першої писемної згадки Коропця у 1421 р. — мотивує нас актуалізувати питання вивчення його історії. На цій ниві уже є напрацювання¹, проте ще залишається поле для досліджень і доповнення.

У 2012 р. світ побачили спогади присвячені Коропцю, автором яких є лідер української общини Ілько Максимів (1884 — 1954)². Втім слід зауважити, що даний автор майже не згадує польську общину і зовсім не торкається єврейської спільноти. Тому спогади поляка та коропчанина Міхала Собкува заповнюють донедавна білі плями у наших знаннях про політетнічне життя Коропця в пер. пол. XX ст³.

Дані мемуари впевнено можна зарахувати до категорії історичних джерел. Вони містять цінну інформацію з повсякдення, етнографії, міжнаціональних відносин, культурного, економічного та політичного життя Коропця з 1930-х рр. до 1945 р. Втрачений, на жаль, світ постає перед нами оживленим спогадами сивочолого чоловіка, що ніколи не втрачав зв'язок із рідною місцевістю. Книга показує вплив подій світової історії на локальне життя західного Поділля, а точніше на Бучаччину, частиною якої історично був Коропець.

1 Гаврилишин Т. Ю., Гаврилишин В. П. Коропець. Історія і спогади. — Тернопіль: «Воля», 2004. — 240 с.

2 Максимів І. *Спогади* / упорядник П. Гаврилишин; гол. ред. О. Маргітич. Івано-Франківськ: «Вогонь з неба», 2012. — 128 с.

3 Sobków M. *Koropiec nad Dniestrem*, Poznań 1999, 283 s.

Перед нами постають яскраві епізоди життя, яке спостерігав автор: українці, поляки, що в більшості слабо знали польську, мішані шлюби між поляками та українцями, зародження українсько-польського конфлікту, який далеко не всі підтримували, руйнівна II світова війна. Окремого розгляду заслуговує трагедія с. Пузники⁴. Очевидно, що автор часто розглядає події з пропольської точки зору, але це, очевидно, є природним і не применшує цінність поданої ним інформації.

До тексту додані підсторінкові коментарі, що допоможуть читачу розібратися в непростих тогочасних подіях чи поправити якісь допущені автором незначні неточності. Коментарі написані у чудовій співпраці із молодим польським дослідником, студентом Познанського університету Конрадом Залеським (Konrad Zaleski), предки якого походять із Новосілки Коропецької. Вважаємо, прийшов час заповнити і цю білу пляму спільної історії, віднайти правду і в такий спосіб збільшити довіру двох сусідніх народів один до одного. Маємо чудові українсько-польські відносини, які навіть потрапляють в категорію стратегічних. І лише один напрям — історія та історична пам'ять залишається дискусивним і дразливим для обох сторін. І, як говорить народна мудрість, в таких випадках виграє третій. Вихід один — знаходити істину і признаватися один одному в усьому. І цьому, природньо, має теж допомогти переклад даної книги. Насправді, це ще одна цеглинка у справу українсько-польського порозуміння.

Вчителька іноземних мов і водночас короपчанка Роксолана Задорожна (Петрів) добре справилася із завданням перекладу, за що їй велика вдячність. В тексті збережено ряд діалектних місцевих слів, що допомагають відчутти колорит і дух часу.

Щоб уявити історичний фон описаних подій, варто зауважити, що Коропець пер. половини XX ст. являв собою поліетнічну общину. Скільки і якого населення тоді проживало

4 *Zagłada Puźnik* <https://www.rp.pl/artykul/160979-Zaglada-Puznik.html>; *Niewygodni świadkowie* <http://www.ratowice.pl/wp-blog/historia/niewygodni-swiadkowie>; Stan cmentarzy w Puźnikach i Nowosiółce Koropieckiej <https://polonika.pl/upload/2020/01/opracowanie-stan-cmentarza-w-puznikach-i-nowosiolce-2019.pdf>; Orzeł L. *Puźniki*, Kurier Galicyjski, nr 13 (353), 16–30 lipca 2020, s. 18–19.

в селі? У зв'язку з неточністю польських офіційних переписів 1921 р. та 1931 р. ми користуємося релігійною статистикою — шематизмом.

Так, римокатолицький шематизм 1926 р. Львівської Архієпархії подає такі дані про римо-католицьку парафію Коропець. До її складу входили населені пункти Коропець, Горигляди, Новосілка Коропецька, Вістря і Вербка. Станом на 1926 р. входила ще і Вербка. Разом у парафії нараховувалось 2446 (Коропець — 1212, Горигляди — 196, Новосілка Коропецька — 412, Вістря — 266, Вербка — 360) — римо-католицького⁵.

Той самий римокатолицький шематизм Львівської Архієпархії, але уже 1936 р. подає наступні дані про римо-католицьку парафію Коропець. До її складу тоді входили населені пункти Коропець, Горигляди, Новосілка Коропецька та Вістря. Разом у парафії нараховувалось 6877 греко-католицького віровизнання, 2280 (Коропець — 1303, Горигляди — 233, Новосілка Коропецька — 476, Вістря — 268) — римо-католицького, 311 юдейського, 50 — інші⁶.

Згідно греко-католицького шематизму Станиславівської єпархії за 1925 р. греко-католицька парафія Коропець нараховувала вірян 4291: (Матірня (головна) церква Успіння Пресвятої Діви Марії на Перевозі — 1860, дочірня церква Святого Миколая — 2300). Також до греко-кат. парафії Коропець входили села Новосілка Коропецька — 131, Порохова (Весела) — не подано, Вербка — не подано. Римо-католиків — 1500, євреїв — 187⁷.

Відповідно греко-католицького шематизму Станиславівської єпархії за 1935 р. греко-католицька парафія Коропець нараховувала вірян 5721: Коропець 5496 (Матірня (головна) церква Успіння Пресвятої Діви Марії на Перевозі — 1452, дочірня церква Святого Миколая — 4044). Також до греко-кат.

5 *Schematismus Archidioecesis Leopoliensis Ritus Latini. MCMXXVI.* — Leopoli: Sumptibus Curiae Metropolitanae Ritus Latini, 1926. — s. 60.

6 *Schematismus Archidioecesis Leopoliensis Ritus Latini. MCMXXXVI.* — Leopoli: Sumptibus Curiae Metropolitanae Ritus Latini, 1936. — s. 67.

7 *Шематизм всего клира греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1925. Річник XXX.* — Станиславів: Накладом Кліра Єпархіяльного, 1925. — с. 240.

парафії Коропець входили села Новосілка Коропецька — 144, Порохова (Весела) — 91, Вербка — не подані дані⁸.

Цікавий стиль викладу книг робить читання легким та приємним. Мемуаристика, звісно, не може претендувати на цілковиту об'єктивність і точність. Однак далеко не кожне історичне джерело передасть нам з таким живим колоритом і так безпосередньо, через сприйняття і переживання конкретної людини, дух минулих епох та їхніх сучасників, людей, котрі творили історію. Тільки залучення усіх доступних нам джерел, у тому числі й таких спогадів, дозволить відтворити об'єктивну картину нашого історичного минулого.

Загальновідомо: чим розвинутіше краєзнавство, тим історія є точнішою. Книга «Коропець над Дністром» уже достатньо знана серед краєзнавців, але для широкого загалу мало відома. Мовний бар'єр польського тексту подоланий — на що коропацани, і не тільки вони, нетерпляче чекали, адже тепер усі прихильники місцевої історії зможуть насолодитись цікавою та доволі добре викладеною розповіддю Міхала Собкува.

Петро Гаврилишин — кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та директор Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (м. Івано-Франківськ).

Конрад Залеський (Konrad Zaleski) — студент Познанського університету ім. Адама Міцкевича, дослідник історії сіл Новосілка Коропецька, Пуужники та Віцин, член Товариства Новосілчан і Пуужнічан. Цікавиться історією, генеалогією і фалеристикою.

⁸ Шематизм всего клира греко-католицької Епархії Станиславівської на рік Божий 1935. Річник XXXVIII. — Станиславів: Накладом Кліра Епархіяльного, 1935. — с. 161.